

Superjaar voor IJsvogels in 2007

Na weer een zachte winter was het al snel duidelijk dat het voor de IJsvogels in de regio een bijzonder goed broedseizoen zou worden. Niet alleen zag je vroeg in het jaar op veel plaatsen IJsvogels, een deel begon ook vroeger dan gewoonlijk aan de nestgang te graven. Voor de leden van de IJsvogelwerkgroep Gooi en Vechtstreek de start van een boeiend broedseizoen.

Jelle Harder

Voor de aanvang van het nieuwe broedseizoen zijn er door enkele leden van de werkgroep (Bertus van den Brink, Gerard den Boon, Jan Loggen, Gert Bieshaar, Stephan Stalenhoef en Jelle Harder) in 16 gebieden al weer 33 ijsvogelwanden gemaakt. (Verrassend om te zien hoe snel die wanden soms in gebruik worden genomen.) Natuurlijk zijn zoals gebruikelijk ook alle bestaande wanden in januari/februari weer gebruiksklaar gemaakt als broedwand. In totaal zijn in 2007 door de 43 werkgroepleden op 54 terreinen niet minder dan 132 ijsvogelwanden gecontroleerd.

Zoals al opgemerkt, kon je zien dat een aantal IJsvogels al heel vroeg was begonnen met het graven van de nestgangen. Niet zoals gebruikelijk vanaf circa half maart, maar al begin maart werd er in sommige wanden flink gegraven. Voor die IJsvogels betekende het dat hun eerste jongen circa 1 mei al uitgevlogen zijn. Daarna begonnen de meeste hiervan aan een tweede broedsel. De jongen daarvan zijn rond 28 mei geboren en omstreeks 22 juni uitgevlogen. In een enkel geval is daarna gezien dat er ook een derde broedsel werd groot gebracht. De meeste IJsvogels lijken het echter wel wat rustiger te hebben aangedaan en lieten het bij een of twee broedsels. Overigens wordt naar het aantal broedsels van een ijsvogelpaar geen speciaal onderzoek gedaan.

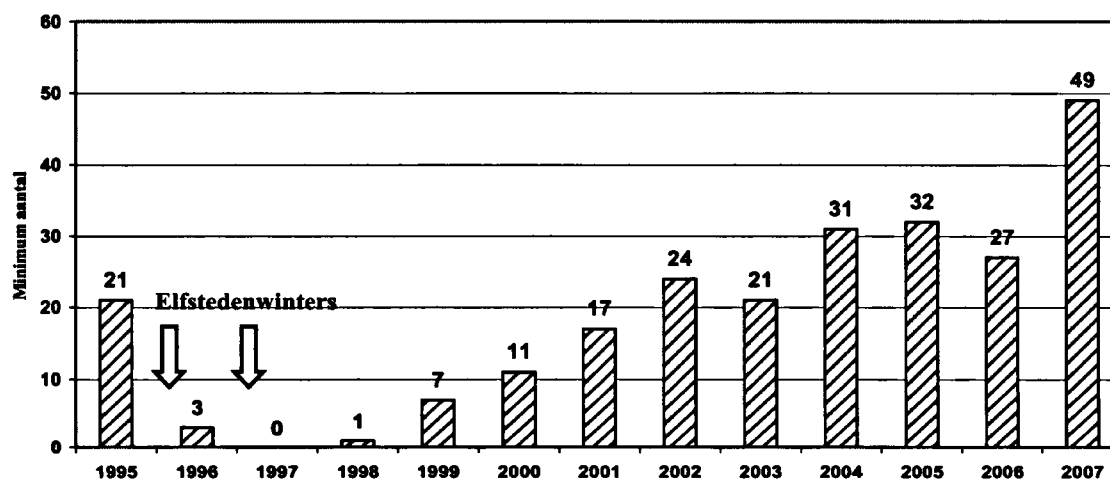
Doel van de werkgroep is vooral het maken van nestgelegenheden en het volgen of er gebroed wordt.

Resultaten 2007

Het zal een ieder bekend zijn dat het met de IJsvogels in Nederland aardig goed gaat. Het werkgebied van de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken vormt hierop geen uitzondering. Sterker nog, ik heb het idee dat de broedvogelstand hier sneller en met meer paren is toegenomen dan in welk ander vergelijkbaar gebied in Nederland dan ook. De tijd dat er in de gehele provincie Noord-Holland in een broedseizoen niet meer dan circa tien paar als broedvogels werden vastgesteld is nog maar 24 jaar geleden.

Al tijdens het broedseizoen werd steeds meer zichtbaar dat 2007 een record aantal ijsvogelbroedparen zou opleveren. De resultaten van de ijsvogelwanden waren natuurlijk snel duidelijk. Maar daarna is er nog veel tijd besteed aan het navragen en uitzoeken van territoria waarin de broedplaats niet precies bekend was. Mede dankzij een netwerk van 40 à 50 personen (w.o. Frans Rijnja, Jeroen Brandjes, Olaf Langendorff en Wil Leurs) kwamen er zo meer broedgevallen boven tafel..

Figuur 1. IJsvogelbroedparen in de Vechtstreek, het Gooi en westelijke Eemgebied

Uiteindelijk is dan op grond van een aantal waarnemingen volgens de richtlijnen van SOVON vastgesteld of er in een gebied is gebroed. Tenslotte is de constatering dat er in 2007 met zekerheid 49, en mogelijk zelfs 52 paar IJsvogels in onze regio hebben gebroed. Een fantastisch aantal en nooit eerder vertoond! (figuur 1). Ten opzichte van het oude record uit 2005 een stijging van 53%.

Het zal van de winter 2007-2008 afhangen of deze stand zich kan handhaven en of de sterk stijgende trend zich nog verder kan voortzetten

Om het belang van het aantal paren in de regio vast te stellen kunnen de getallen vergeleken worden met het aantal paren in geheel Nederland (tabel 1).

Tabel 1. Aantal ijsvogelparen in de regio, Nederland en percentage daarvan

	2003	2004	2005	2006	2007
Gebied VWG Het Gooi e.o.	21 - 22	31 - 35	32 - 37	27 - 31	49 - 52
Percentage IJsvogels in werkgebied VWG t.o.v. NL	7,5 %	6,3 %	8,1 %	7,7 %	
Aantal paren in Nederland geteld (SOVON)	281	494	394	350	
Aantal paren in Nederland geschat (SOVON)	400 - 450	550 - 600	530 - 600	500 - 580	

De tabel geeft voor de regio het aantal zekere paren en mogelijke paren weer. Voor geheel Nederland vermeldt SOVON eerst het getelde aantal paren, wat ook als zekere broedparen mag gelden. Daarnaast wordt nog een getal berekend dat berust op schattingen van bijvoorbeeld in dat jaar niet of slecht getelde gebieden (de SOVON informatie van 2007 is pas eind 2008 bekend). In tabel 1 worden alleen de zekere paren met elkaar in verband gebracht. De conclusie daaruit is dat jaarlijks 6 à 8 % van de Nederlandse IJsvogels in het Gooi, de Vechtstreek en het westelijk Eemgebied broeden. Dat is een redelijk deel van de gehele populatie en veel meer dan circa 25 jaar geleden.

Verdeling over deelgebieden en gemeenten

Alle concrete broedlocaties integraal in dit verhaal opnemen wordt niet gedaan om eventuele verstoring te voorkomen. Wel zijn weer alle broedparen per gemeente en per streek ingedeeld. Die drie deelgebieden zijn het Gooi, de Vechtstreek en het westelijk Eemgebied. Op die manier zijn ontwikkelingen op kleinere schaal beter in beeld te brengen.

Tabel 2. IJsvogelbroedparen in het Gooi 2003 t/m 2007

	2003	2004	2005	2006	2007
's-Graveland	3	7	6 - 7	5	8
Naarden	5 - 6	11 - 12	14 - 15	10 - 11	10
Bussum				0	0
Hilversum	3	1 - 2	3 - 4	3	9
Huizen	1	1	1	1	0
Subtotaal	12 - 13	20 - 22	24 - 27	19 - 20	27

Het meest opvallend is natuurlijk de zeer sterke toename in Hilversum. Oorzaken hiervan zijn bijvoorbeeld de drie locaties waar broeden voor het eerst werd vastgesteld: Kerkelanden, Oude

Het Gooi

Opnieuw werden de meeste ijsvogelbroedparen in Het Gooi gevonden (vergelijk de tabellen 2, 3 en 4). Niet verwonderlijk, als we bedenken dat dit deel van de regio voor de mens zeer goed toegankelijk is en er op veel plaatsen ijsvogelwanden zijn gemaakt. Opvallend is een constant aantal paren in 's-Graveland en Naarden. Dat geldt ook wel voor Huizen, maar het enige paar bij de Oude Haven kwam niet tot broeden door de uitbreiding van de haven, waardoor de nestwand verloren ging. Met hulp van de gemeente kwam in april een nieuwe nestplaats tot stand. Mede door de late realisering werd die plek echter niet gebruikt door de IJsvogels. In 's-Graveland zaten twee paar IJsvogels bijzonder dicht bij elkaar. Hemelsbreed gemeten was er een onderlinge afstand van 312 meter. Bedenk daarbij dat SOVON ervan uitgaat dat de fusie-afstand tussen twee territoria 2000 meter bedraagt bij IJsvogels (fusie-afstand: arbitraire afstand tussen twee niet-uitsluitende waarnemingen op basis waarvan kan worden besloten tot één of meer territoria). De bedoeling is dit aspect in 2008 nog eens nader te bekijken.

Haven en Anna's Hoeve. Vooral de Oude Haven, met de nodige recreatie en midden in Hilversum is opvallend te noemen. Met drie broedparen

bereikte de Hilversumse Meent in 2007 zijn hoogste score.

In Bussum zijn nog geen broedgevallen van IJsvogels te melden. De mogelijkheden zijn er beperkt, maar er blijft wel hoop dat het zover komt.

De Vechtstreek

In de Vechtstreek zijn de aantallen jaarlijks vrij constant te noemen (tabel 3). Opvallend natuurlijk dat per gemeente betrekkelijk lage aantallen worden vastgesteld voor dat waterrijke gebied.

Dat laat zich waarschijnlijk verklaren doordat grote gebieden alleen per boot toegankelijkheid zijn. Toch is ook in deze streek een duidelijke uitschieter te noteren. Op de Spiegelpolderplas in Nederhorst den Berg konden niet minder dan zes paar IJsvogels worden genoteerd. Het hoogste aantal in een terrein in het gehele werkgebied van de Vogelwerkgroep. Deze toename is voor een belangrijk deel toe te schrijven aan de vier paar die in de gemaakte ijsvogelwanden hebben gebroed.

Tabel 3. IJsvogelbroedparen in de Vechtstreek 2003 t/m 2007

	2003	2004	2005	2006	2007
Muiden	0	1	0	0	0 - 2
Muiderberg					0
Weesp	0	0	0	0	1
Ned. den Berg	0	0	1	1	6
Nigtevecht		1	0	1 - 3	1
Vreeland	1	2	1	1	2
Loenen a/d Vecht		1	0	1	0
Nieuwersluis	1	1	1	1	1
Ankeveen	1	1 - 2	1 - 2	0 - 1	0 - 1
Kortenhoef	3	1	1	1	2
Loosdrecht	3	3 - 4	2	0	4
Breukeleveen					1
Subtotaal	9	11 - 13	7 - 8	6 - 9	18 - 21

Verder is te zien dat ook Loosdrecht het beste broedseizoen van de afgelopen vijf jaar had. Voor het totaal aantal van de Vechtstreek geldt dat ook overduidelijk.

Westelijk Eemgebied

In het Eemgebied kon eveneens een record aantal paren worden genoteerd (tabel 4). Voor het eerst werd zelfs een ijsvogelbroedpaar vastgesteld in

een bewoonde oeverwalwolkolonie. Dit samengaan van twee soorten in een broedwand komt wel eens vaker voor, maar was nog niet eerder gezien in onze omgeving. Langs de Gooijergracht kwamen nu voor het eerst twee paar IJsvogels tot broeden. Begin 2007 werden in de westelijke Eempolder de eerste ijsvogelwanden gemaakt. Er werd nog niet in gebroed maar de verwachting is hoopvol.

Tabel 4. IJsvogelbroedparen westelijke Eemgebied 2003 t/m 2007

	2003	2004	2005	2006	2007
Eemnes	0	0	1	1	4
Eembrugge			0 - 1	1	0
Subtotaal	0	0	1 - 2	2	4

Nadere beschouwing

Zonder twijfel is 2007 het meest succesvolle broedseizoen ooit in het werkgebied van de Vogelwerkgroep. In het bovenstaande is een korte toelichting gegeven op de verschillende streken en gemeenten. Aanvullend kunnen nog de volgende zaken vermeld worden:

- Een broedpoging in de Eendenkooi van het Naardermeer liep door onbekende oorzaak op niets uit. Buiten het broedseizoen worden in het Naardermeer meerdere IJsvogels gezien. In het broedseizoen op slechts een enkele plaats. Het

ontbreekt de soort namelijk nog steeds aan voldoende bruikbare nestplaatsen in dit gebied. Het is dan ook jammer dat de aangereikte suggesties van de IJsvogelwerkgroep Gooi en Vechtstreek om hierin verandering aan te brengen nog niet zijn benut.

- Naast de (mogelijke) broedgevallen zijn er in de regio nog diverse plaatsen waar het broeden vermoed wordt. Door het ontbreken van voldoende informatie bestaat hierover geen zekerheid. Te denken valt aan diverse plaatsen zoals de Ankeveense Plassen, de Loosdrechtse

Plassen, de Vecht bij Nigtevecht en Weesp, 't Mouwtje in Bussum, 't Merk in Huizen en de Zuiderbuurt in Eemnes.

- In 2007 zijn door de IJsvogelwerkgroep ruim 160 ijsvogelwaarnemingen verzameld. Op de site www.waarneming.nl staan voor dat jaar 354 waarnemingen van onze regio. Bij elkaar dus ruim 500 ijsvogelwaarnemingen. Ter vergelijking: in 2006 was dat totaal aantal circa 300 en in 2005 ongeveer 130. Ook hieraan is te zien dat 2007 een goed ijsvogeljaar was. Opvallend is wel dat bij de gegevens op de site in 2007 geen duidelijke aanwijzingen voor broedgevallen zijn vermeld.

Gevolgen Natuurprijs

Het winnen van de Paul Fentener van Vlissingen / AD Natuurprijs in 2006 had in 2007 grote gevolgen voor de aandacht die nodig was om alle vragen en verzoeken van derden over IJsvogels te beantwoorden. Door alle publiciteit werd de coördinator van de werkgroep om advies gevraagd over het aanleggen van ijsvogelwanden, Dat gebeurde door particulieren, gemeenten, stadsdelen, waterschappen, adviesbureaus en golfbanen. Zelfs het ministerie van LNV kwam met enkele vragen over IJsvogels. Daarnaast zijn op verzoek twaalf lezingen gehouden over IJsvogels en het maken van ijsvogelwanden. Als resultaat hiervan kan genoemd worden dat in Baarn/Soest, Zuid-Kennemerland en Amersfoort nieuwe IJsvogelwerkgroepen zijn of worden opgericht. Mogelijk dat het in Mijdrecht/Uithoorn ook nog zover komt. Na een lezing wordt bij de nieuwe groepen geholpen met het opzetten van een werkgroep en wordt advies gegeven in het veld.

IJsvogelvrouwtje met stekelbaarsje Foto: Jan van Duinen

Dankzij de Natuurprijs kon, zoals u al eerder hebt kunnen lezen, een prachtige boot gekocht worden. Samen met Bertus van den Brink en Guus van der Poel werden met de boot in 2007 de eerste vaartochten gemaakt. In de vesting Naarden en langs de Vecht bij Weesp werden enkele plekken opgezocht waar nieuwe ijsvogelwanden kunnen worden gemaakt. In 2008 zal de boot vooral worden ingezet om de Vechtplassen te onderzoeken op IJsvogels.

Samenvattend

Alles overziend was 2007 een fantastisch ijsvogeljaar met veel mooie waarnemingen en veel IJsvogels. Dankzij uitgebreide publiciteit kon de belangstelling voor de soort in een wijde omgeving uitgedragen worden. Dit leidde er toe dat ook anderen actief aan de slag zijn gegaan met de bescherming en verbetering van het leefgebied voor IJsvogels.

De IJsvogelwerkgroep Gooi en Vechtstreek kan dan ook terug kijken op een succesvol jaar.